

Utveckling genom lajv

Hur kan lajv främja personlig utveckling?



**Sigtuna
folkhögskola**

Författare: Lisa Nordemo

Handledare: Lennart Hansson

Höstterminen 2015

Innehåll

Inledning	3
Introduktion	3
Min personliga bakgrund	4
Problemformulering	4
Syfte	4
Metod.....	5
Avgränsningar	5
Definitioner.....	5
Teoretisk bakgrund	6
Vad är personlig utveckling?.....	6
Lek och lajv.....	6
Fantasins möjligheter	7
Lajv och personlig utveckling	8
Hypoteser	13
Intervju med lajvare	14
Intervju #1, Anna Westerling	14
Intervju #2, Martin Olsson.....	16
Intervju #3, Ola Zetterberg	18
Utvärdering	20
Hypotesernas förhållande till praktiken.....	20
Uppfylldes syftet?	20
Svaret på problemformuleringen	21
Självkritik	21
Sammanfattning	22
Ordlista	23
Intervju-guide	25
Källhänvisning.....	26

Inledning

Introduktion

”Tänk dig en värld där verklighetens regler blivit ändrade och möjligheterna för vad som kan hända är till det närmaste oändliga. Tänk dig att du får vara vem du vill och tillsammans med andra bestämma vad som händer i en saga som blir annorlunda varje gång den berättas. Tänk dig att du som vuxen får leka lika hämningslöst som ett barn” (Bell Long 2012, 5).

Lajvets historia

I början av 1980-talet var bordsrollspel så som ”Dungeons and Dragons” etablerat i USA. Detta i kombination med att medeltidsintresset var högt och att många fantasy-filmer hade premiär ledde till att många spelare inspirerades till att ta med sig rollspelandet ut i skogen. Där levde de ut äventyren som de under bordsrollspelen endast berättat muntligt. Detta kallades för LARP, en förkortning av ”Live Action Role-Playing” (Lundell 2014, 56-58). När LARP kom till Sverige i mitten av 80-talet försvenskades namnet till ”lajv”. Snabbt och oberoende av varandra började flera föreningar i Stockholm att ägna sig åt lajv (Käll 1998, 11-18).

Vad är lajv?

Det finns många olika definitioner av vad lajv är (Englund 2013, 9). Hans Käll skriver att lajv är en friare form av teater med frihet till improvisation och öppna slut (1998, 12). Tindra Englund skriver där emot att lajv är en deltagarcentrerad och interaktiv konstform där roller utspelas i en fiktiv verklighet och upplevs ur ett första persons-perspektiv (2013, 12).

En längre förklaring går att finna på spelförbundet Sveroks hemsida. Där skriver de att lajv är ett levande rollspel där en grupp människor spelar upp improviserad teater utan publik. Istället är alla med och gestaltar egna roller så trovärdigt som möjligt för att tillsammans skapa en påhittad verklighet. Lajv kan ingen vinna i utan målet är att gemensamt skapa en givande och underhållande upplevelse tillsammans med de andra medspelarna. Ett lajv kan pågå i allt från någon timme till en hel vecka, det kan utspelas i en skog eller i ett klassrum och det kan handla om en stel släktmiddag eller ett blodigt inbördeskrig mellan alver och orcher. Bara fantasin sätter gränser (Sverok 2015).

För att underlätta uppbyggandet av den här fantasivärlden behöver spelarna lite hjälp. De som spelar roller måste till exempel ha kläder och utrustning som passar ihop med historien som lajvet utspelas i (Gleisner 2015). Spelarna måste även under lajvet tala och agera i enlighet med deras roller och deras värld. Vad som ska ske är inte förutbestämda i detalj utan det är upp till spelarna att genom improviserat agerande skapa en historia tillsammans (Sverok 2015).

Lajv är improviserat och för det mesta inte kontrollerat, vilket kräver en hel del av spelarna och det är något inte alla människor är bekväma med. Som arrangör är det viktigt att ge ut rätt information i god tid innan lajvets början, så att alla känner sig trygga. Arrangörerna måste vara tydliga med vad som förväntas av spelarna och deras roller. För att öka trygghetskänslan är det också viktigt att var och en av spelarna är förberedda och pålästa, både på rollen och på världen som allt ska utspelas i (Lärarrummet 2013).

För att underlätta det levande rollspelet går spelare och arrangörer, innan lajvet börjar, tillsammans igenom regler, nödsignaler och övergripande ramberättelser. Reglerna kan handla om sådant som inte kan ske på riktigt till exempelvis strid och magi (Sverok 2015).

Inför lajvet kan arrangörerna också skriva och lämna ut intriger. Intriger är en slags instruktion till spelarna om kopplingar mellan rollerna (Gleisner 2015). Intriger kan också vara uppgifter som arrangörerna vill att rollerna ska lösa. Tillsammans kan dessa bilda handlingen under lajvet och skapa bra förutsättningar för roligt spel (Käll 1998, 19).

Efter alla dessa förberedelser kan lajvet börja. Då ska spelarna försätta sig i situationer som är realistiska för den roll de har. Det gäller för spelaren att uppfylla sina egna förväntningar men även uppfylla andras, för lajv bygger på ett samarbete där alla ska bejakas och ha roligt. Till exempel om du är en god trollkarl kanske du ska söka upp en ond trollkarl så att ni kan ha ett stort episkt, magiskt slag.

Förr eller senare tar lajvet slut. Då bli alla sig själva igen och spelarna får prata om vad som hänt och lyssna på de andra spelarnas upplevelser. Här kan de diskutera konsekvenser av vissa situationer. Kanske har någon fått en insikt som kan användas i vardagen utanför lajvet (Bell Long 2012, 17).

Alla lajvare har olika anledningar till varför de gillar sin hobby. Vissa gillar naturupplevelsena, andra gillar att sy sin rolls kläder och en tredje vill umgås med vännerna och uppleva äventyr. Lajv kan också vara ett sätt att få utlopp för sin kreativitet och sin experimentlust (Englund 2013, 31).

Min personliga bakgrund

När jag var yngre spelade jag teater i fem år och upptäckte det här med lajv för knappt två år sedan. Sedan dess har jag deltagit på fyra Harry Potter-lajv. Efter lajven har jag upplevt att jag reflekterat mycket kring mig själv och mina handlingar, mer än vad jag gjort efter mina teaterrepetitioner. När jag spelar en annan roll får jag distans till mitt eget synsätt och mina egna tankegångar. Upplevelsen av att vara någon annan, under en längre tid, har gett mig en fördjupad förståelse för andra och mig själv. Innan jag började lajva såg jag ned på de som var utseendefixerade. Efter att ha spelat en utseendefixerad tjej på ett lajv i fyra dagar i sträck, fastnade jag i spegeln även efter att jag blivit mig själv. Jag har alltså fått förståelse för hur lätt det är att fasta i ett sådant beteende. Jag har också tyvärr känt mig utfrysst och ensam på flera lajv. Dessa upplevelser har lett till att jag har blivit nyfiken på hur lajv kan påverka mig som person i det långa loppet.

Problemformulering

Min problemformulering är: Hur kan lajv främja personlig utveckling?

Syfte

Syftet med studien är beskriva och synliggöra vad lajv är, samt belysa lajvets påverkan på människors utveckling och identitetsarbete. Målet är att undersöka lajvets möjligheter som en plattform för utvecklande insikter och sociala interaktioner.

Metod

Jag valde att först läsa in mig på ämnet lajv med inriktning mot den frågeställning jag valt. Efter det kontaktade jag spelförbundet Sverok för att bli rekommenderad till personer som lajvat länge och som skulle kunna vara intressanta att göra en kvalitativ intervju med. Jag valde att arbeta på detta sätt eftersom att jag ville få spelare med erfarenheter från olika typer av lajv och inte bara de lajv jag själv deltagit på. Min lärare, Lennart Hansson, rekommenderade mig även att intervju en person som skrivit ett liknande arbete på min skola tidigare. I slutändan valde jag att intervju tre personer eftersom jag hoppades att det skulle ge en varierad karta över frågeställningen. Jag valde att arbeta med kvalitativa intervjuer efter som jag ville höra om personliga upplevelser.

Jag har även valt att inte anonymiserat de jag intervjuat, för jag tyckte att det fanns en poäng med att läsarna fick veta vem som uppgett uppgifterna och åsikterna. Ålder, utbildning och yrke tänkte jag också var relevant då det kunde ge läsaren en ytlig förståelse av personen, fullt medveten om att fördomar sällan stämmer överrens med verkligheten.

I intervjuerna ställde jag öppna frågor och lade ibland till ett förtydligande eller någon följdfråga. Detta gjorde jag för att de som intervjuades inte skulle bli påtvingade mina ord utan själva få berätta fritt utifrån deras egna erfarenheter. Samtliga intervjuer spelades in via en mobiltelefon och jag antecknade samtidigt, för att på så vis vara säker på vad som sagts och för att kunna citera de jag intervjuade.

Metoden jag använda mig av på utvärderingen var sådan att jag skrev upp huvudord utifrån mina hypoteser och sedan läste igenom intervjuerna för att se om, och i så fall hur ofta, dessa ämnen berördes.

Avgränsningar

Jag har valt att fokusera på Sverige och svenska lajv och lajvare. Jag avser personlig utveckling hos lajvare som är ungefär 11 år och uppåt.

Definitioner

- **Spel.** Ordet spel ska i mitt arbete inte tolkas som en tävling utan mer hämtat från teaterns ”skådespel” eller ”forumspel”. Spel syftar alltså till att någon spelar en roll vilket leder till den korrekta användningen av att någon spelar ett lajv.
- **Lajv.** Jag åsyftar fysiskt rollspel som utspelar sig under en begränsad tid där spelarna styr handlingen framåt med sina förberedda roller. Jag syftar till svenska lajv och inte exempelvis amerikanska LARP.
- **Personlig utveckling.** När någon påverkas så att dess beteende och förhållningssätt ändras i grunden (Ingvar Lundberg 2015).

Teoretisk bakgrund

Vad är personlig utveckling?

Personlighetsutveckling syftar till ett perspektiv bortom tillfälliga variationer i personers beteende och åsytar mer bestående, karaktäristiska förhållningssätt till människor och situationer (Ingvar Lundberg 2015). Vissa utvecklingspsykologer säger att vi ständigt jämför våra upplevelser i nuet med de erfarenheter vi har sedan tidigare. Om dessa stämmer överrens händer inte mycket med oss, men om det som sker i nuet inte stämmer överrens med det vi tidigare har erfarenheter av, ser vi oss själva i ett nytt perspektiv (Hwang & Nilsson 2011, 28).

Bland unga personer är det viktigaste bidraget till personlighetens utveckling identitetsutvecklingen (Cullberg 2006, 73). Identitet är en subjektiv upplevelse av vad som utgör mitt ”jag”. Vår identitet utvecklas och bearbetas mer eller mindre hela våra liv och den kan utvecklas positivt genom samspel med andra människor (Hwang & Nilsson 2011, 312).

Lek och lajv

Det är bevisat att lek kan leda till utveckling av bland annat identiteten, självkänslan, självförtroendet, känslan av ”jaget”, personligheten, fantasin samt den kommunikativa och sociala förmågan. Det beror på att vi genom leken tränas oss på att hantera relationer och sociala roller, problem, svåra situationer, konflikter och normer. Vi övar oss även i problemlösning, regeltillämpning och verklighetsuppfattning (Hwang & Nilsson 2011, 53, 221-222). Begreppet lek stämmer väl in på lajv (Englund 2013, 10).

För att leken ska fungera behövs sex faktorer: hängivelse, självförglömmelse, samförstånd, ömsesidighet, turtagande och ostördhet. När barn leker hamnar de i ”lekens medvetnade tillstånd”. Detta utmärks av hundra procentig koncentration och hängivelse. Detta kan bara ske då barnet låter sig komplett uppslukas av leken och låter allt annat försvinna (Knutsdotter Olofsson 2003, 13-30). Lajv påminner mycket om att leka. Precis som genom lek kan det vara ett sätt att behålla barnasinnets och en ventil där en person får koppla bort vardagsstress och bara fokusera på ”här och nu”. För att vara en bra lajvare krävs det att personen kan släppa sina vanliga värderingar och normer och ge sig hän den nya världen (Barnministeriet dokumentär 2015).

I boken ”I lekens värld” har författaren fokus på barnets naturliga lek, men den poängterar också tydligt att även vi vuxna leker. De kan också hamna i lekens medvetandetilstånd. Som när vi är djupt inne i ett samtal som verkligen berör eller känslan av att sugas in i en fängslande bok, en riktigt bra film eller TV-serie. Tiden försvinner och vi glömmer till och med bort oss själva för ett tag. På samma sätt förändrar leken medvetandetilståndet och befria oss från vår självmedvetenhet (Knutsdotter Olofsson 2003, 13).

Om du frågar en lajvare varför den lajvar blir svaret ofta något i stil med att de vill uppleva en fängslande berättelse eller för att de vill fly verkligheten för en stund (Käll 1998, 19-52). På lajv upplever spelare inte situationen tvådimensionellt, som på film eller i en bok. På lajv får du en tredimensionell bild, upplever rollens tankar och får en större förståelse för situationen (Englund 2013, 32). Många anser att vuxna borde ha växt ifrån leken men även de vuxna behöver få utforska vilka de är och hur andra ser dem, på ett tryggt sätt (Bell Long

2012). Att hänge sig själv något så att en glömmer tid och rum är speciellt hälsosamt och leder till välbefinnande. Att leka leder till återhämtning både hos barn och vuxna (Knutsdotter Olofsson 2003, 7-17).

Som tidigare nämnts är en grundsten för leken – samförståndet. För att leken ska bli trygg och harmonisk måste det finnas samförstånd, alltså att alla deltagare är medvetna om att de leker och vad som ska lekas. Ömsesidighet behövs också. Det betyder att det finns en jämnställdhet mellan de som leker, oberoende av ålder och styrka. Om den riktiga världens regler följer med in i leken så förstör det lekens harmoni. Till exempel måste även den som är svagast i den verkliga världen få möjligheten att i lekens värld vara störst och starkast. Det krävs även ett turtagande, där alla är jämbördiga, som förhindrar att en person bestämmer allt och tar alla initiativ (Knutsdotter Olofsson 2003, 25-26). Tryggheten i leken kan raseras vid maktkamp, översitteri och ojämlikhet (Knutsdotter Olofsson 2003, 72).

När du lajvar måste du respektera andras regler och visa hänsyn till arrangörer och medspelare. Om fysiska strider ska utspelas, spelar det ingen roll hur hårt en spelare slår en annan spelare, för illusionen som byggs upp är den samma. Spelarna måste därför vara mycket försiktiga i strid så att de inte skadar sin medspelare OFF-lajv, även om de IN-lajv är fiender (Käll 1998, 54).

Lek och prestation går inte ihop. Självförlömmelsen hindras av prestationskrav (Knutsdotter Olofsson 2003, 26). Lika så fungerar lajv. En av de viktigaste sakerna att tänka på under ett lajv är att släppa sina krav och inte låta kraven förstöra det roliga. En femåring lär ha sagt till sin pappa när han skulle åka iväg på lajv ”Tänk på att ha roligt” (Käll 1998, 55).

Barn som vuxna kan alltså gå in i lekens medvetandetilstånd utan prestationskrav och med utsuddad självmedvetenhet och hänge oss våra inre föreställningar med resultat i stor tillfredställelse. Det är i lekens medvetandetilstånd som vi utvecklar vår mognad, personlig integration och vår hälsa. Förutom lajv kan till exempel kulturella aktiviteter så som bio, körsång och konstutställningar göra att vi lever längre och lyckligare (Knutsdotter Olofsson 2003, 57-58).

Fantasins möjligheter

”Logik tar dig från A till B, Fantasi tar dig vart som helst” [Fritt översatt] – Albert Einstein (Englund 2013, 21). ”I lekvärlden är allt möjligt bara man kan tänka ut det” (Knutsdotter Olofsson 2003, 14). Lek är både på riktigt och på låtsas, samtidigt. Där kan barnen uppleva riktiga upplevelser utan att de faktiskt har ägt rum. I leken kan barn bearbeta sina minnen. De återupptäcker, vänder och vrider på sina upplevelser, de kan göra alternativa slut och pröva olika rollers synvinklar. Genom att barn i leken fantiserar, undersöker och experimenterar finner de livslång kunskap och visdom (Knutsdotter Olofsson 2003, 22, 69, 133). I leken finns det metaforer med minst två tolkningar av allt som sker. Att utöva ett slag mot en buske, som i leken är en häxa, kan vara just det eller en metafor för ett barns försök att skaffa mod inom lekens trygga värld (Knutsdotter Olofsson 2003, 18).

Under lajv tar fantasin fysisk form. Spelarna som under regniga nätter gömmer sig från fienden och krälar bokstavligt talat runt under granarnas beskydd eller fryser kring små lägereldar, hugger ved och släpar vatten (Englund 2013, 10). Att spela rollspel leder till att du faktiskt kan uppleva livet ur någon annans perspektiv (Englund 2013, 24).

Lajv och personlig utveckling

I en intervju i programmet Lärarrummet sägs det att människor utvecklas av att lajva. Lajv som fritidsaktivitet påverkar människor positivt. De växer som människor. De lär sig mer om sig själva och utvecklas som personer (2013).

Deltagandet och samarbetet

I den nordiska lajvtraditionen poängteras vikten av att lajv ska vara inkluderande och skapa deltagarinflytande (Englund 2013, 11). Tillsammans skapar och gör vi olika saker, då det är essentiellt med deltagandet, de fysiska aktiviteterna och samarbetet (Lärarrummet 2013).

Som tumregel ska lajvare inte vara egocentriska utan tänka på att deras upplevelse är lika viktig som dess medspelares. Som lajvare är det ädelt att med sin egen roll försöka förgylla någon annans lajv (Käll 1998, 55).

Att spela roller tillsammans med andra utvecklar samarbetsförmågan, det sociala samspelet och lär ut bra förhållningssätt till andra individer (Hwang & Nilsson 2011, 224). Som lajvare övar du dig i att få insikt och kunskap om andras perspektiv och även att samarbeta med andra. Allt detta kan hjälpa spelarna att sedan kunna hantera konflikter i den verkliga världen (Englund 2013, 24).

Utökat känslspektrum

Knutsdotter Olofsson skriver ”för att en människa ska bli känslomässigt mogen krävs det att hon får känna och ge uttryck åt sina känslor” (2003,101). På lajv finns det möjligheter att få fler dimensioner i sitt känslspektrum. Därför att på lajv kan du få uppleva känslor som du inte upplever i din vardag. Vissa använder lajv som ett verktyg för att bearbeta de känslor de själva bär på (Englund 2013, 40-41). Efter att ett lajv är slut är känslorna ofta väldigt starka och positiva. Det kan handla om att du kan ha vunnit en seger, löst en gåta eller helt enkelt spelat din roll riktigt bra (Englund 2013, 33).

Empati

Inom lajv kan du utveckla din förmåga till empati (Englund 2013, 37). Genom att få prova på rollens känslor kan spelaren lära sig att förstå ett sammanhang och en processen på ett djupare plan. Lärdomarna från lajvet lever kvar längre och kan ge spelaren minnen för livet då våra upplevelser ofta är sammankopplade med våra handlingar (Lärarrummet 2013).

Lajv bidrar med trygga miljöer där spelarna får möjlighet att göra och lära sig av sina misstag, utan att personligen behöva känna att de har misslyckats. Formen bemyndigar spelarens förmåga att fatta egna beslut och sedan leva med dem [i alla fall tills lajvet är slut] (Englund 2013, 29).

En lajvare vid namn Sam berättar att han har lärt sig mycket genom lajv. Genom vampyr-lajv har han blivit bättre på att bli medveten om och kunna identifiera olika sorters maktstrukturer i sin vardag. Han har även blivit bättre på att ta plats och fått större förståelse för hur det är att leva i krig eller i en stor samhällskonflikt. Detta tror han ökar hans empatiska förmåga. Att förvärva kunskap genom lajv gör att spelarna förstår verkligheten bättre och framför allt hur andra människor tänker och känner (Englund 2013, 43-44).

Identitet

Lajv är en plats för lek och utforskande som utvecklar spelarens personlighet och främjar individens identitetsarbete oavsett vilken situation individen hamnar i. Därmed är lajv ett fenomen som gynnar individuell förändring och personlig utveckling (Bell Long 2012, 38). I tonårens psykiska spänning kan fantasylekar vara ett konstruktivt sätt att hantera identitetssökandet (Cullberg 2006, 67). Då ökar möjligheterna till att välja mellan olika identiteter och sociala arenor. De som har prövat flera olika roller och själva tagit ställning till dem kan uppnå en så kallad "fullbordad identitet". De har reflekterat kring sina handlingar och mål och är beredda att förändra dessa vid behov (Hwang & Nilsson 2011, 312-313). Att pendla mellan sin roll och sig själv och därmed den fiktiva berättelsen och det verkliga livet gör att spelaren genom berättelsen ständigt relaterar till dess egen identitet (Bell Long 2012, 10).

Bevisen på personlig utveckling finns på många ställen i boken Riddarna runt det runda bordet. Tina Wilhelmsson berättar "Just tonårstiden då man letar efter sin identitet, hormonerna sprutar och man har bekymmer med det mesta. Rollspel var ett sätt att fly in i fantasy och det var härligt befriande att vara ute i skogen. Framför allt var det befriande att få sin [roll] och få vara den personen i en helg. Man fick lämna sitt vardagliga liv och gå in i något magiskt. [...] Det handlade ju också om vad man har för förväntningar på unga kvinnor – plötsligt fick vi springa omkring i skogen med boffersvärd. Vi fick låna killarnas ringbrynjor och det var jättehäftigt. När man som femtonårig tjej fick gå ut i skogen och vara en stark krigare, det påverkade oss mycket" (Holmdahl, Knutsson & Rother-Schirren 2012, 81). Skapandet av en berättelse och den sociala interaktionen främjar identitetsskapandet. De fiktiva berättelserna kan bli en vägvisare till insikt och lärdom om den egna identiteten och den sociala interaktionen i samhället (Bell Long 2012, 8). En lajvare vid namn Malin beskriver följande: "Innan hade hon inte sett sig som en socialt säker person, snarare blyg och försiktig. Men något på Finnåker [= en gård känd för lajv] kändes annorlunda. Hon vågade ta kontakt och umgås med främlingar". Malin fortsätter: "Jag skulle synas, ta plats och leda folk. Det hade jag aldrig vågat göra i vanliga livet. Vanligtvis behövde jag alltid försvara mig, och bevisa att det jag höll på med inte var knäppt. Här framstod det jag gillade som coolt. [...] De nya vännerna från lägret finns med i minnet och ger styrka när något känns motigt och svårt" (Holmdahl, Knutsson & Rother-Schirren 2012, 181-182).

Den fiktiva berättelsen kan ge individen möjligheten välja olika roller och experimentera med olika självkategoriseringar. Det är helt accepterat att ha provat en roll och sedan säga att den inte kändes rätt. På så vis har spelaren utforskat en del av sig själv utan några konsekvenser (Bell Long 2012, 37). Lajv kan ge en unik möjlighet att "utforska sin egen identitet genom att prova, känna och uppleva saker som de inte upplever i sin vardag. Lajvet blir ett forum för att försöka förstå sig på de värsta skurkarna samt utforska och ifrågasätta gränsen mellan vem som är ond och vem som är god. De beskriver hur det är viktigt att göra skillnad på den roll som en person spelar och personen i sig. De upplever att de på lajv kan spela roller som sårar andra, eller gör vidriga saker mot andra roller, och ändå veta att de kommer att bli 'förlåtna' efteråt. Det är en del av spelet. Trots att de ibland kan vara helt inne i en scen, beskriver de det som om det alltid finns en del av dem själva som är 'åskådare' och 'regissör', en del som reflekterar över det som sker" (Englund 2013, 36).

Lajv som social plattform

På grund av att spelarna ofta upplever starka känslor och är med om stora händelser under en kort tidsperiod på lajv så knyter de snabbt starka band till varandra. Lajv lämpar sig till att förebygga nya och starka relationer mellan människor. På kort tid kan du som spelare komma väldigt nära totala främlingar utan vetskap om personens etniska bakgrund eller status, i det verkliga livet. Efter ett lajv är det vanligt att en får mycket positiv förstärkning av ens handlingar. Det är vanligt att spelare säger saker som att du var häftig eller rolig att spela med. Då känner sig många spelare bekräftade och älskade (Englund 2013, 39-49). När någon får höra att det den gör duger och att någon annan kan ha nytta av det, växer dess självförtroende (Hwang & Nilsson 2011, 276).

Det är att föredra att lajva en berättelse som sträcker sig över flera lajv, en så kallad ”kampanj”. Då är möjligheterna större att ta upp och bearbeta olika ämnen under en längre tid och där med även att skapa långvariga relationer och stabila sociala plattformar (Englund 2013, 50).

Att hitta sig själv bland töntarna

Lajvarna stärks av att få tillhöra en grupp där de har identiteten i att vara ”lajvare”. Genom lajv får de också möjligheten att bearbeta deras egna personligheter, vilka de är, vilka de vill vara och vilka de inte vill vara (Englund 2013, 37).

I boken ”Riddarna runt det runda bordet” beskrivs ett svenskt lajv som heter Camelot. Sedan 1992 har ungdomar från hela Sverige åkt till Finnåkers kursgård för att en vecka, två gånger om året, få lajva och umgås med likasinnade. Boken berättar om olika personer som under tjugo års tid har fått vara en del av detta lajv och hur de som personer har utvecklats genom det (Holmdahl, Knutsson & Rother-Schirren 2012). Det var Len Howard som i slutet på 80-talet startade allt ihop. Hans engagemang i missanpassade unga gjorde Camelot till en trygg plats för dröm, lek och gemenskap. ”Väldigt många av våra unga på lägren [var] mobbade hemma. De passade in här just för att de inte passade in hemma. Det var det som band dem samman” berättar Len (Holmdahl, Knutsson & Rother-Schirren 2012, 64).

I boken belyser författarna flera berättelser om utanförskap. ”Jag tror att de flesta rollspelare någon gång upplevt känslan av att vara annorlunda. Tittar man på de som kommer till Camelot så kanske de inte alltid är de allra vanligaste och hippaste ungdomarna”. I boken står det också om hur ungdomarna som kommer dit finner en oväntad samhörighet med varandra. Så här beskrivs en lajvare vid namn Liselotts första upplevelse av lajv. ”Liselott inser att högstadiets definition av ’töntig’ och ’coolt’ uppenbarligen inte gäller på Camelot. Atmosfären känns tillåtande och öppen, och lite av det nervösa pirret i maggropen släpper” (Holmdahl, Knutsson & Rother-Schirren 2012, 164-221).

Att hitta en plats i en gemenskap, legitimera sina intressen och följa gruppens normer är viktiga faktorer för interaktion som leder till identitetsutveckling (Bell Long 2012, 36). En man som heter Jaanus berättar ”[Camelot-lajvet] fortsätter erbjuda en gemenskap som jag inte hittar på någon annan plats. Det har format mig så oerhört mycket” (Holmdahl, Knutsson & Rother-Schirren 2012, 159).

Politiska och sociala förändringar

Lajv är en social rörelse där tryggheten är stor och möjligheterna till sociala förändringar är många (Bell Long 2012, 38). Den nordiska lajvtraditionen brukar utmärkas av experimentlighet, hög ambitionsnivå och mer konstnärliga samt politiska teman med social rörelse. Exempel på teman kan vara flyktingfrågor, AIDS, cancer, militär ockupation, maskulinitet och överkonsumtion (Englund 2013, 11). Bell Long skriver att leka på det här sättet kan leda till att skapa en social rörelse som ett forum för normbrytande åsikter. När du lajvar diskuterar du inte bara åsikter eller värderingar utan du agerar även ut dem. I och med det kan du upptäcka nya tankar, idéer och nya sidor av dig själv. På så vis kan gruppen lära sig saker tillsammans och förändras på ett individuellt plan. Lajv har därmed blivit ett forum för kontroversiella ämnen i dagens samhälle. HBTQ-rörelsen är en sådan som har fått växa fram genom lajv (2012, 8-34).

”Lajv är att befinna sig i en berättelse som en av dess [roller] samtidigt som man lär sig något om sig själv” (Bell Long 2012, 39). Conny Evaldson berättar om hur lajvet Camelot har ändrat hans synsätt. ”Jag har funderat mycket på Camelot genom åren. Det ger människor något som jag tycker alla har rätt till. Det är att få kärlek [...]. Jag har fått så mycket input av alla som har varit här. Jag hade ju attityden att en bög skulle jag aldrig sitta bredvid, säkert till jag var tjugotre eller tjugofyra. Den förändringen har ju skett via Camelot. Jag var helt homofob, det var jag länge. Men de sista femton åren har jag inte varit det och det tack vare Camelot. Man träffar så många olika sorters typer och alla är likadana och värda kärlek” (Holmdahl, Knutsson & Rother-Schirren 2012, 170). Lajvet Camelot har också hjälpt de som brottats med sin egen sexualitet. ”[Vissa] hade inte vågat komma ut så tidigt om det inte hade varit för Camelot” (Holmdahl, Knutsson & Rother-Schirren 2012, 205).

Lajv är en kvarvarande, pågående mötesplats för människor. Här finns en möjlig plattform för positiva initiativ för social och där efter individuell förändring (Englund 2013, 25).

Övriga fördelar

Lajv är en unik möjlighet att gå i någon annans skor, uppleva nya perspektiv, lösa problem och känna starka känslor utan att behöva riskera sitt riktiga liv. Genom att lajva övar du dig också i färdigheter som att tänka utanför lådan (Englund 2013, 35-51).

Negativa sidor med lajv

Den roll som spelaren väljer handlar ofta om vad den spelaren har för självbild. Ibland kan det leda till att individen hamnar i en situation där den egna eller någon annans självbild står på spel och då kan sårbarheten för kritik öka (Bell Long 2012, 37).

På Camelot-lajvet finns det en tradition att de på varje läger har en bankett, alltså en typ av finare middag. Under dessa banketter var det i början så att det fanns en tydlig hierarkisk ordning. De som hade mest lajv-vana fick ”huvudroller” och fick sitta närmast kungen. De nyaste var tvungna att agera servitörer med undermåliga roller. Under banketterna var det också ganska vanligt att gränsen mellan privatperson och rollen var otydlig. Genom att använda rollnamnen utanför banketten följde hierarkin med även när det inte var rollspel (Holmdahl, Knutsson & Rother-Schirren 2012).

Under ett årsmöte med Camelots styrelse påpekades dessa problem och det framfördes hur känsligt det kunde vara att automatiskt bli inplacerad längst ned i någon typ av rangordning. Den här hierarkin påminde om mobbing, som många deltagare hade upplevt på hemmaplan och det skulle inte få finnas på Camelot. Till nästa lajv hade det tagits fram nya regler. Från och med då skulle det göras klar skillnad mellan privatpersoner och bankettrollerna samt att titlarna och rangordningen inte spelade någon roll utanför banketterna. Här börjar även det gedigna arbetet med att ge alla spelare stora roller. Efter ett par år väljer till och med de äldre spelarna att spela servitörer (Holmdahl, Knutsson & Rother-Schirren 2012, 133-135).

I boken levande rollspel skriver Hans Käll ”Ta inte det som händer på lajvet personligt. Det som sägs och händer, händer din roll och inte dig. Personer som är osäkra i sig själv kan bli ledsna för saker som folk säger till deras roll. Men det är viktigt att tänka på att den som säger det otrevliga också är en roll, och betar sig på ett sätt som personen som spelar rollen kanske inte skulle drömma om” (1998, 52).

Precis som i alla samlingar av människor bildas grupper inom gruppen. Även inom lajv finns till exempel olika grupper som har olika åsikter och som tycker att olika regler ska gälla. En lajvare vid namn Clara säger i en intervju att lajv-kulturen kan vara dels ”våldigt välkomnande och dels väldigt bitchig” (Englund 2013, 38).

Lajv-kulturen kan också vara lite exkluderande då stereotypen av en svensk lajvare är en vit medelklass akademiker med högutbildade föräldrar. De har yrken så som läkare, psykologer, doktorer och It-tekniker. Undantaget för detta är de yngre lajvarna som är studenter. ICA-kassörer eller lastbilschaufförer är inte standard på lajv. Självbilden är att lajvare är öppna och toleranta. Ytterst få lajvare har icke-europeiskt utseende (Englund 2013, 46).

Hypoteser

Att lajv främjar personlig utveckling genom det sociala samspelet, interaktionen och gemenskapen. Detta möjliggörs på grund av faktorer som lajv-ramens trygghet och den inkluderande nordiska lajv-filosofin. Genom lajv kan personer utveckla samarbetsförmågan, empatin, förståelsen, sin identitet och känslspektra samt förmågan till konfliktlösning. Det betyder mer specifikt:

Att lajv främjar personlig utveckling genom att spelaren får möjlighet att uppleva och utforska situationer på ett tryggt sätt. Personligheten utvecklas och identitetsarbetet främjas genom att spelaren får prova på att spela olika roller, ta ställning och reflektera kring ens egna handlingar, beredd att ändra sig om den skulle få en ny insikt. Genom dessa roller får spelaren chans att utforska, kanske okända, sidor hos sig själv. Lajv förstärker empatin och fördjupar spelarens förståelse genom insikt och kunskap om andras perspektiv.

Att genom hängivelse, självförglömmelse och minskade prestationskrav kan spelarna lära sig att släppa sina vardagliga problem och personlighet. Under lajv kan spelaren bearbeta och utveckla sina egna känslor.

Att på lajv sker sociala interaktioner, starka vänskaps-band knyts under kort tid och den sociala mötesplatsen kan ge bekräftelse för spelaren. Det sociala samspelet tränas inom lajv då spelaren behöver respektera och ta hänsyn till de andra spelarna. Lajvare växer och utvecklas genom inkludering, deltagande, samarbete i det sociala samspelet.

Att få tillhöra en grupp och få en identitet som lajvare kan förstärka spelarens självkänsla. Konflikthantering är en metod som tränas på då rollerna ständigt möter varandra, under lajvet. Det kan tas med ut i det verkliga livet och lika så minnet av att en själv genom sin roll åstadkom saker som en inte själv trodde.

Att lajv också kan leda till sårade känslor, kränkningar, förtryck och mobbing.

Intervju med lajvare

Intervju #1, Anna Westerling

Anna är 34 år och har lajvat sedan hon var 15 år gammal. Idag har hon hela sitt liv inblandat i lajv-kulturen, det har blivit hennes familj. Alla hennes vänner och själva identiteten är idag bunden till lajv.

Anna är i grunden utbildad civilingenjör men är idag egenföretagare och projektledare inom event, konferens och museum. Genom sina år som lajvare har hon arrangerat många olika kända konferenser och lajv. Hon lajvar för att hon vill uppleva interaktionerna, relationerna, dramat och känslorna.

Allt började när Anna gick i högstadiet och de ”töntiga” killarna i klassen höll på med rollspel och hon tyckte att det verkade enormt spännande. Eftersom det här var i mitten av 1990-talet, och för att hon som tjej skulle få vara med, var hon tvungen att tjata sig in. När hon sedan fick höra att killarna skulle på lajv blev hon omedelbart förälskad i tanken på att få vara ute i skogen, spela teater och klä ut sig. Första gången Anna lajvade var hon med sina klasskamrater och sprang omkring ute i skogen iklädda mantlar av filttyg. Hon märkte snabbt att det här med lajv var något hon ville utforska mer.

Samma höst som hon började gymnasiet var hon på inte mindre än fem lajv. Hon var fast! Det var som att en ingångsport till en ny värld hade öppnat sig. När hon sedan tog studenten flyttade hon till Frankrike för att studera språket och då bestämde hon sig för att sluta med sådana töntigheter som lajv. Det tog två veckor och sedan letade hon upp franska lajvare i den staden hon bodde i. Anna har sedan dess lajvat inom flera olika genrer som fantasy-, nutid-, hippie- och Harry Potter-lajv samt andra typer av rollspel.

Jag frågar vad det var som fick henne att fortsätta med lajv. Hon svarar att en av anledningarna var den sociala biten men också att det alltid är roligt att få spela en roll, göra saker och ta plats. Hon tror även att lajv är specialdesignat för att spelarna ska få komma iväg från vardagen och få en emotionell upplevelse, vilket är en av anledningarna till att hon fortsatte. Lajvet i sig kan ju ha varit dåligt, men det lajvarna har upplevt tillsammans kan ändå vara meningsfullt. För det som skedde på lajvet händer ju inte på riktigt men de starka emotionella banden är verkliga. Det tror jag måste göra en påverkan på människor.

Att lajva i nitton år, har det påverkat Anna på något sätt? Hon menar att de praktiska bitarna, så som att projektleda och ideellt engagera, såklart har kommit genom lajv. Vad det gäller den personliga utvecklingen så berättar Anna återkommande att den största skillnaden är att hon har blivit bättre på att få distans till saker. Vardagliga situationer kan för henne ibland bli som scener ur ett lajv, fast det är verklighet.

På lajv kan du spela en roller som genomlever jobbiga saker och efteråt distanserar sig spelarna från det som skett och säger ”Gud vad roligt det här var”. Som en gång då hennes chef bjöd in henne på ett allvarligt samtal på sitt kontor. Där det fanns en stor, hög fåtölj och en låg soffa. Anna kände på sig att hon skulle bli sparkad och satte sig trotsigt i den höga fåtöljen. Hon berättar ”Jag tänkte så här: Nu ska jag göra det svårt för honom. Alltså han kommer göra det han ska göra – men jag ska inte bjuda på det”. Chefen blev förvånad över att hon inte satte sig i den låga soffan och kände att han tappade sin status. Lajv hade alltså lärt Anna att identifiera bland annat maktsituationer och lärt henne ett sätt att distansera sig

från dem. En annan gång på hennes farfars 70-årsfest blev likheten med ett lajv som hon själv arrangerat som hette ”En stilla middag” slående, då båda innehöll en hel del ”släktfriktion”. Det var jobbigt men hon kunde se det episka i situationen.

”Jag vet inte om det är av lajv, eller av mina vänner, eller av att vara vuxen, alltså det kanske skulle ha hänt ändå, men man lär känna sig själv, hur man tar konflikter och när man tar konflikter, vad man bör göra och inte”.

Hon berättar att lajv kan även fördjupa ens kunskaper och förståelse. Vissa lajv har som hela syftet att belysa olika sociala frågor, till exempel kring flyktingar och AIDS. När Anna har deltagit på sådana lajv hoppas hon att den ökade kunskapen lett till att hon blivit en mer empatisk människa. Hon berättar om ett flykting-lajv där arrangörerna hade räknat ut exakt hur många kalorier varje person behövde för att överleva och gav spelarna endast det. Maten var konstig och till fika fick de selleri, eller en morot om en hade tur. Genast började Anna stjäla allt hon såg, eller inte stjäla - hon ”nallade åt sig” mat från köket. Hon lärde sig snabbt att sno åt sig godis, toalettpapper och häftstift och behöll allt för sig själv. Hon fann en glödlampa och tänkte att om hon krossar den så skulle hon ha ett vapen. Då slog det henne ”Nej Anna, du ska inte ha en krossad glödlampa som vapen i spel! It’s just bad, bad, bad”. Så hon lät den vara. Den här absurda situationen som uppstod på lajvet gav Anna en tankeställare och ökad förståelse för de som lever i extrema situationer.

Anna berättar att lajv kan användas för att tänka kring vem jag är som person. Hon berättar att hon spelat Harry Potter-lajv där hon spelar professor med väldigt hög status. När hon mötte en elev i dörren så märkte hon att hon automatiskt backade tillbaka för att släppa fram den andra. Efter ett tag lärde hon sig dock att bara gå igenom dörren utan att backa först. Tanken slog henne dock varför hon är en sådan person som alltid backar först. Har det med könroller att göra – eller är det något annat?

Jag frågar Anna ifall att hon tror att lajv är en unik plattform för personlig utveckling. Hon svarar att det kan vara så till viss del. Lajv är en plats där vi får jobba med relationer, om inte annat relationen med oss själva. Anna tror att du inte spelar någon annan utan, spelar en del av sig själv som du förstärker eller utforskar. Hon berättar att det i alla fall har lärt henne vilka delar som finns inom henne själv, även dem som hon inte visste fanns. Lajv får en att fundera kring ”vem är jag?”. Så visst kan lajv förändra människor men hon tror inte att lajv kan ge människor ”personlighets-skjutsar”. Visst har vi intensiva upplevelser och lär oss något av det, men inte något som genomgripande förändrar en hel person.

Anna poängterar att en viktig faktor inom lajv är interaktiviteten och deltagandet. I lajv kan alla vara med på samma villkor, på ett friare sätt än säg i till exempel dans och teater. Det som gör lajv unikt är att spelarna väldigt snabbt leds in i personliga möten och allt är centrerat kring upplevelsen. ”Lajv är specialdesignat för att påverka folk ändå”.

Förutom det handlar det mycket om att hon har lärt sig att distansera sig, öka sin förståelse och se sig själv utifrån.

Intervju #2, Martin Olsson

Martin är 33 år gammal och är utbildad till bland annat barnskötare, uppfinnare och pyrotekniker. Just nu arbetar han som resurs, fritidsledare och DJ. Martin började med lajv för sex år sedan och har bland annat hunnit med att åka på fantasy-, postapokalyptiskt, Harry Potter- och piratlajv. Han började lajva på grund av hans passion för spel, men det visade sig att lajv även kunde inkludera hans intressen för friluftsliv, fantasy, äventyr, historia, hantverk, lek och spel.

Jag börjar med att fråga honom om han tycker sig ha lärt sig något av lajv. Martin svarar att han som arrangör har lärt sig mycket. När det kommer till att vara spelare på lajv så har det absolut fått honom att utvecklas som person. Genom att spela roller som haft andra egenskaper än de han själv har till vardags så har han fått en förståelse för andra. Han har också haft nytta av att kunna gå in i roller i hans vardagsliv och det är tack vare lajvandet. Han poängterar också att när vi spelar roller så tror han inte att vi spelar någon annan utan mer en utveckling av oss själva.

Han berättar även att han genom lajv har fått lärdom om människans natur. Han säger att det finns ett tävlingsmoment i lajv och då går spelarna ur sina roller för att de vill vinna även om rollen ska vara svag. ”Det är sällan som man till exempel ser under en strid att någon slåss sämre för att deras roller kanske ska vara sämre utan då blir det mer en tävling. Då blir det en kamp om att vinna [...] Just i stridens hetta är det inte ett lajv utan en kamp, eller vad man ska säga”.

Martin berättar att lajv kan leda till insikter. På ett mindre lajv spelade han super-egoistisk roll. Rollen lät hellre tio personer dö än att han själv skulle bli lite skadad. Martin insåg efteråt hur väldigt enkelt det var spela den rollen. Han fick en ökad förståelse för hur lätt det kan vara för andra att vara väldigt egoistiska och låta alla andra ta alla smällar. Han upplevde också hur irriterande det är att vara en sådan person, han såg hur alla andra tyckte att han var jobbig. ”Jag tycker lajv är en effektiv form för att utforska sin egen personlighet och utvecklas”, säger han.

Martin säger att lajv lär en att se och uppleva grupprocesser, och är ett bra verktyg för att bryta beteenden. För ett tag sedan arrangerade han exempelvis ett lajv för ett företag. Där fick chefen spela en roll som tjänare, som ingen lyssnade på. Även om de bara lajvade i en timme fick företaget ut mycket av det.

Ett annat exempel på andras utveckling var ett barn med speciella behov som Martina träffat på många lajv. Nu senast när föräldrarna inte var där, tog barnet plats och höll ett brandtal trots att hen bara är 12-13 år. Utan för lajvet hade barnet svårt med sociala situationer men på lajvet kunde hen ta en roll, anpassa sig efter reglerna och agera på sätt som inte var vanligt till vardags.

Martin berättar också att han ser det svåra i att skilja på utveckling på grund av ålder och själva lajvet som utvecklingsforum. För visst sker det mycket på lajv. Många tar mer ansvar, utforskar olika sorters roller, bjuder på sig själva och låter andra ta plats. Han säger dock att han inte vet vad som är den största förändringsfaktorn, deras vardag eller lajvet i sig.

Jag fråga om han anser att lajvets form är unikt. Martin svarar att han tror att det unika med lajv är att det är effektivare än andra hobbies, när det kommer till personlig utveckling. Många hobbies har sociala sammanhang och praktiska förberedelser men på lajv agerar spelaren ju en

roll som, mer eller mindre, skiljer sig från deras vanliga "jag". "När du spelar fotboll, spelar du fotboll. När du dansar så dansar du, men på lajv så dansar du och ut över det så spelar du en roll som har ytterligare lager som gör att du tvingar dig själv och hjärnan att tänka nytt". Martin säger att han tycker att lajv främjar personlig utveckling och tror att det över lag är ett forum för positiv utveckling, tack vare att många människor fokuserar på det mänskliga mötet. Spelarna bryr sig om och interagerar med varandra. Det är det han tycker bäst om, det fysiska mötet utan det digitala. "Det är då utvecklingen sker när vi träffas och interagerar och pratar. Även om vi gör det på låtsas. Människan är ju en mästare på att lura sig själv. Även det som är på låtsas - blir det ju på riktigt".

En annan bidragande faktor är att hobbyn bidrar till utveckling på grund av det unika att åldersspannet och yrkesbakgrund är så varierat. Martin berättar om ett lajv han arrangerade för ett tag sedan. Då var det 260 personer mellan 2-80 år där som lajvade. De var alla där på lika villkor för att leka, ha skoj, träffas och interagera. Det tror jag verkligen främjar utveckling, att fysiskt träffas över rollerna avsett ålder och bakgrund.

Intervju #3, Qla Zetterberg

Min sista intervju är med Qla som är 39 år gammal och jobbar som lajvpedagog. Han är i grunden utbildad till fritidsledare och församlingspedagog på Sigtuna folkhögskola. Qla har lajvat i mer än 20 år och jobbar idag på LajvVerkstaden som är ett företag som arbetar med lajv som ett pedagogiskt verktyg för skolor och företag som vill fördjupa sig i en situation eller i ett ämne.

Som 18-19 åring hade han tagit sin gymnasieexamen på barn- och fritidlinjen och började då med en kommunpraktik i Svenska kyrkan. Där fick han följa med en av prästerna på ett rollspelsläger vid namn Camelot. Där stötte han på lajv för första gången och han fastnade direkt. Han hade det pedagogiska tänket färskt i minnet och han insåg snabbt hur bra lajv skulle ämna sig som pedagogisk metod. När han kom tillbaka till sin församling var han så inspirerad att han på en gång började arrangera små lajv. I kyrkan fick han möjlighet att använda lajvets pedagogik och leka med det här. ”Det var ju skitkul! Det var det viktigaste, utan tvekan!”.

Sommaren efter hans första Camelot-lajv fick han delta på en rollspelskonfirmation. Han såg där vilken effekt lajv, tillsammans med bordspel och rollspel, hade på ungdomarna. Framför allt såg han hur deras empati utvecklades. När han ser tillbaka på sin tid som lajvare ser han också hur mycket hans egen empati har utvecklats och hur viktig den är.

Han har sedan sitt första lajv lärt sig mycket. Att uppleva historien, istället för att bara läsa om den, har gjort att han har kunnat ta till sig kunskap genom en gedigen känsla för vad det verkligen handlade om. Rent kunskapsmässigt har han lärt sig mer om rymden, HBTQ-frågor, historiska epoker, gamla städer samt att han genom lajv har fått uppleva hur det känns att vara på ett vikingablot, på ett rymdskepp, i en dödszell och på ett slavskepp.

Qla berättar att lajv leder till en djupare förståelse och ett livslångt lärande. Till exempel på ett fyra dagars lajv spelade Qla en man som levde i en romantisk relation tillsammans med en annan man. De hade som mål att spela upp ett normalt förhållande, där de hade varit gifta väldigt länge. Det ledde så klart till en mycket djupare förståelse av hur det skulle kunna kännas att han en annan läggning än hans egen. ”När det gäller HBTQ-frågor så kan ju jag, som heterosexuell man, aldrig få förståelse fullt ut hur det är att leva som en HBTQ-person. Men jag kan få en nyans till, vilket ju är viktigt”.

Qla berättar att han på LajvVerkstaden just nu håller på att arrangera ett lajv för högstadies elever med temat Hungergames. Ungdomarna ska få uppleva hur det känns att vara i en flyktingsituation, utspelat i Hungergames-världen. Han berättar ”Man kan aldrig säga att man har full förståelse för hur det är att vara flykting, för att vi leker det. Men vi har en mycket större förståelse efter lajvet”. På lajv har spelarna möjlighet till att uppleva något själv. På en teater eller film kan du absolut bli berörd och få en stark upplevelse av det men om du lajvar det så finns möjligheten att du blir ännu mer fördjupad. ”Du upplever med alla sinnen, du upplever med hela din kropp och det ger erfarenheter som jag inte tror att man kan få på något annat sätt”. Visst är erfarenheterna inte helt genuina men de är ändå djupare än om du skulle se en film eller läst en bok på temat. Lajv i sig, utan för- eller efterarbete, tror han inte är en metod som står för sig själv, utan spelarna måste prata om det som de har upplevt och reflektera kring det för att kunskapen ska fastna. Om vi har skolklasser berättar vi för lärarna att det är viktigt att de tar upp vad eleverna har upplevt och vågar diskutera det efteråt.

På LajvVerkstaden får deltagarna aldrig roller där könet är förbestämt. Deltagarna har alltid möjlighet att själva välja vad de vill spela. I varje klass, oavsett om det är mellanstadiet eller högstadiet, är det alltid någon som väljer att spela något annat än det de identifierar sig som. Det är okej att välja vilken könsidentitet som helst bara de gör det seriöst. Det tycker Qla är otroligt viktigt.

På LajvVerkstaden försöker de också att bryta stereotyper. Om en roll är hård och tuff och bestämmer, gör vi ofta den rollen till en kvinna för att bryta könsstereotyperna och normerna. Vi vill leda till positiva förändringar.

”Sen kommer ju alltid frågorna: Är det för alla? Alla kanske inte vill? Och det är klart att när man kommer ut i klasser så är det ju ibland de som inte vill vara med och lajva. Men under de två och ett halv åren jag har arbetat här på LajvVerkstaden nu så har det bara en gång varit någon som inte valt att inte delta – och det var en vuxen. I övrigt så har vi liksom kunnat peppa dem och gjort dem så trygga i det de ska göra att de faktiskt har varit med. Sen kanske inte alla har spelat sin roll fullt ut, men alla har ändå varit med och upplevt. Så den frågan tänker jag blir oftast väldigt irrelevant”.

På frågan om hur han tror att han har utvecklats svarar Qla att han tror att han har blivit modigare. Han är inte lika rädd för att göra bort sig längre och han tror sig ha fått bättre självförtroende. När det sen gäller att arrangera lajv har han utvecklat sina pedagogiska kunskaper. Han kan inte enbart tacka lajvet för det, men han tror att det har mycket med det att göra. I hans nuvarande arbete på LajvVerkstaden måste han skapa gruppdynamik, gruppkänsla och genomföra ett lajv på bara sex timmar.

För några dagar sedan hade LajvVerkstaden ett lajv kring reformationen och där var en av spelarna en tyst och lite försynt tjej. Hon spelade en roll som nunna som av en budbärare får reda på att reformationen har kommit. Då ställde hon sig och skällde ut budbäraren som spelades av en vuxen människa. När hon inser hon bara är sin vuxna medspelare till naveln, så väljer hon att ställa sig på bordet och skälla ut budbäraren. Lärarna blev helt fascinerade av detta. De hade aldrig sett den sidan av henne. Qla berättar ”I och med att hon spelade en roll så vågade hon ta plats som hon aldrig annars skulle våga ta”. Det är vanligt att Qla får se dessa utvecklingar. Personer med speciella behov som vanligen har svårt i klassrummet gör ofta väldigt bra ifrån sig på lajv. Lärarna som får se dessa elever brukar berätta för Qla hur de får en helt ny bild av sina elever. ”Nog ser man hur folk utvecklas av att våga lajva”.

Jag frågar om han tror att dessa utvecklingar som sker på lajven är bestående. Kan du verkligen kalla detta för personlig utveckling? Qla svarar ”Självklart! Självklart! Jag tänker så här, att det är en mur. För mig, att ställa mig upp i ett klassrum och säga någonting, så kanske muren är väldigt låg. Det är väldigt lätt att göra det för mig men för en annan person kanske muren är väldigt hög. Men ju fler gånger man har gjort det, desto lägre blir muren och desto lättare blir det. Så att självklart är det personlig utveckling. Det är jag helt övertygad om!”

Jag frågar Qla om lajv kan främja personlig utveckling? ”JA, eller jag skulle egentligen säga nej – för utifrån min erfarenhet och med mina glasögon så VET jag”.

Utvärdering

Hypotesernas förhållande till praktiken

I teorin fick jag fram att lajv främjar personlig utveckling genom att spelaren får möjlighet att uppleva och utforska situationer på ett tryggt sätt. Detta är något som alla de jag intervjuat lyft fram, Speciellt Qla som berättade om den försynta tjejen, som i sin roll som Nunna, ställde sig upp på bordet och skällde ut sin vuxna medspelare. Hypotesen att spelaren utvecklas genom att få spela roller, ta ställning, reflektera och eventuellt omvärdera bekräftar även där alla tre lajvarna jag har intervjuat.

Alla de jag intervjuat säger uttryckligen att de tror att lajv har förstärkt deras empati och fördjupar deras förståelse för andra. Anna berättade till exempel om hur hon började stjäla när hon var flykting, Martin berättade hur lätt det var att spela egoist och Qla hur han fått en smula av en förståelse för hur det skulle kännas att vara en HBTQ-person. Lajvarna jag har intervjuat berättar också mer fördjupat än i min teori-del att spelarna inte spelar roller som är vitt skilda från sig själva. De påstår att spelarna spelar en utveckling av sig själv, en sida som kanske inte är så utforskad. På så vis får lajvare inte bara större förståelse för andra människor, utan förstår även sig själva mer som komplexa individer.

När jag jämförde svaret på intervjuerna med mina hypoteser ser jag att de minst nämner att lajv ska vara ett sätt släppa vardagligen. Alla nämner detta faktum, men mer i förbigående. Mest Anna bekräftar också att spelarna under lajv kan uppleva känslor som leder till utveckling. De andra, Martin och Qla, lägger inte så mycket vikt i det.

Den hypotes som samtliga personer jag intervjuat har bekräftat och lyft fram, är den som säger att på lajv sker sociala interaktioner och samspel samt att vänskaps-band knyts. Det är nog den tydligaste av alla resultat. Mellan raderna av de intervjuades citat tolkar jag att det är ”det mänskliga mötet” som främjar utveckling, precis som Martin säger.

Att få tillhöra en grupp och få en identitet som ”lajvare” kan förstärka spelarens självkänsla berättar Anna och Qla en hel del kring men Martin berättar inte så mycket om det.

Den hypotes som ingen av de jag har intervjuat nämner är att lajv skulle leda till sårade känslor, kränkningar, förtryck och mobbing. Genom att bara utgå från dessa intervjuer stämmer alltså inte den hypotesen.

Det som skiljer teori och praktik är att Anna och Martin pratar om att lajv ger en möjlighet till att få distans till verkligheten. De sa även att en lajvare kan ta med rollspelandet ut i sin vardag. Det är inget jag har hittat stöd hos teorin.

Uppfylldes syftet?

Med den här studien har jag berättat vad lajv är och tagit reda på hur lajv kan påverka människors utveckling och identitetsarbete. Målet var att undersöka ifall lajv kunde ge möjlighet till sociala interaktioner och utveckla insikter. Detta syfte tycker jag att jag verkligen har uppfyllt. Alla de jag har intervjuat har, mer eller mindre, bekräftat att lajv påverkar personlig utveckling, skapar sociala interaktioner och ger en ökad förståelse. Åsikterna kring hur mycket av utvecklingen som endast kan återkopplas till lajv, skiljde sig. Anna tyckte att det stämde till viss del, medan Martin och Qla var helt säkra på att lajv var en unik plattform som främjar personlig utveckling.

Svaret på problemformuleringen

Både teori och praktik bekräftar att lajv kan främja personlig utveckling. Detta är främst genom socialt samspel och interaktion samt möjligheten att på ett tryggt sätt få uppleva och utforska situationer. Främst genom konflikthantering och situationer där spelare utmanar sig själva genom rollen. Lajv kan ge möjligheter till att spela en roll, agera utifrån den, reflektera och omvärdera. Att uppleva starka känslor, träffa nya vänner och utveckla empati är också starka komponenter när det kommer till personlig utveckling. Att spelarna får lämna vardagen kan också vara en liten bidragande orsak.

Självkritik

En stor svaghet med min valda metod är att den inte går att generalisera. Eftersom att intervjupersonerna är få, frågorna är öppna och mitt sätt att ställa följdfrågor är situationsanpassad. Jag tänkte mig att studien inte skulle generaliseras utan att undersöka utvecklingsmöjligheterna hos en utvald skara lajvare. Eftersom att jag ställde just öppna frågor under intervjun är det också svårt att få direkta svar. Bara för att ingen av de jag har intervjuat nämnde något om mobbing och utfrysning behöver inte det betyda att det inte finns. Jag hade kunnat ställa en direkt fråga om de upplevt dessa negativa sidor av ett lajv, men valde att inte ställa direkta frågor på det sättet. Det svåra är ju också att kunna läsa intervjuer mellan raderna. De nämner till exempel inte i särskilt stor utsträckning att de känner att lajvare utvecklas av att lämna deras vanliga vardag, men det behöver inte betyda att de inte håller med om att så är fallet. Vissa saker är underförstådda och därför kanske inte nämns så tydligt i intervjuer.

De jag valde att intervjua var alla i 30-års åldern och lyckades inte finna någon yngre eller äldre. Det hade varit intressant att se om det fanns någon skillnad i deras personliga utveckling beroende på hur gamla de var. Om någon vill bygga vidare på detta tror jag att det skulle kunna vara något.

Det är väldigt svårt att skilja mellan den personliga utvecklingen som skulle ha skett naturligt utan lajvs påverkan, och den utveckling som lajv ensamt kan ta äran för. Jag litar dock på de personer jag intervjuat och deras förmåga att sin egen och andra spelares utveckling kopplat till just lajv.

Sammanfattning

Lajv är en form av improvisationsteater, utan publik, där alla medverkar och genom sina roller skapar ett äventyr tillsammans. Mitt arbete har gått ut på att genom skriftlig teori och kvalitativa intervjuer ta reda på hur lajv kan hjälpa lajvare att utveckla sin personlighet. Både teorin och de personer jag intervjuat har bekräftat att lajv leder till personlig utveckling bland annat genom den sociala interaktionen men också genom lajvets möjlighet till att spelare får uppleva och utforska situationer, på ett tryggt sätt.

Jag har också fått reda på att lajv ger spelarna möjlighet att spela en roll, att agera utifrån den och efteråt få reflektera kring vad som skedde och hur det kändes att vara en sådan roll. När du lajvar upplever du inte saker så som du gör när du läser en bok eller ser på film. En utav personerna jag intervjuade beskriver det som att ”du upplever med alla sinnen, du upplever med hela din kropp och det ger erfarenheter som jag inte tror att man kan få på något annat sätt”. Att ha upplevt på ett sådant sätt och fått en nyanserad förståelse gör att lajvare kan ha lärt sig något om dem själva och deras sätt att se på saker. Lajvare kan ta med sig sina erfarenheter ut i sin vardag och kanske känna att de vågar mer, eller tänker på ett nytt sätt. De får också genom sina upplevelser chans att omvärdera deras syn på andra människor. För de har ju fått prova på hur det skulle kännas att vara en annan människa med andra åsikter och handlingar. På lajv får de uppleva starka känslor, träffa nya vänner och utveckla sin empati, vilka också är starka komponenter när det kommer till personlig utveckling.

Allt detta bekräftas tydligt av både teorin och personer jag intervjuat. Saker som inte togs upp som lika tydligt, men som ändå skulle kunna bidra till utveckling är spelarna chans att lämna vardagen och får tillhöra en grupp ”lajvare”.

Alla de jag har intervjuat har, mer eller mindre, bekräftat att de tror att lajv påverkar människors personliga utveckling, att den möjliggör för sociala interaktioner samt ger en ökad förståelse.

Ordlista

Arrangörer - De som arrangerar lajvet och bestämmer regler och de övergripande ramberättelserna. Kan också kallas Spelledare och Ledare

Boffersvärd - Vapenattrapper som är gjorda av mjuka material som går att slåss med utan att öka skaderisken för dig själv eller någon annan. Det finns även andra vapen som kallas boffervapen

Fantasy-lajv – Ett lajv som utspelar sig i en fantasy-värld. Dessa kan variera i det oändliga men kan till exempel vara inspirerade av J.R.R. Tolkiens värld från böckerna Sagan om ringen

Harry Potter-lajv – Ett lajv som baseras på J.K. Rowlings värld i hennes böcker om Harry Potter

HBTQ – En förkortning för homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner

Hierarki - En typ av statusordning där någon står över andra

IN-lajv – Något eller någon som är i enlighet med den stämning och illusion som arrangören vill uppnå. Motsats: OFF-lajv

Intrig - En skriven "förutsättning" för vad rollen eller gruppen har för uppgift att lösa under lajvet, till exempel ryktesuppgifter, planerad kunskap med mera. Arrangörerna skriver dessa och ger till spelaren innan lajvets början

Lajv - En form av improvisationsteater, utan publik, där alla medverkar och genom sina roller skapar ett äventyr tillsammans. Kan också kallas "levande rollspel"

Lajva - Att ägna sig åt aktiviteten lajv

Lajvare - En individ som utövar hobbyn lajv

LARP – Det engelska ordet för lajv

Medspelare – De andra på lajvet som spelar roller

OFF-lajv - Något eller någon som inte är i enlighet med illusionen som byggs upp under ett lajv, utan har med "verkligheten" att göra. Till exempel en mobiltelefon på ett medeltidslajv. Motsats: IN-lajv

Postapokalyptiskt lajv – Ett lajv som utspelar sig efter nutida samhällets kollaps

Ringbrynja – En typ av skyddskläder för överkroppen, bestående av sammanflätade metallringar som användes främst under antiken och medeltiden

Roll - Åsytar den fiktiva personligheten som spelaren representerar/spelar under ett lajv. Rollen följer de riktlinjer som arrangörerna för ett lajv satt ut. Kan också kallas "karaktär"

Rollspel – En spelfamilj där spelarna gestaltar olika roller i diverse scenarier. Hit hör till exempel bordsrollspel, lajv ("levande rollspel") och datorrollspel

Rollspelskonfirmation – En kyrklig konfirmationsundervisning där rollspels används som metod

Självförtroende - Stark tilltro till den egna förmågan

Självkänsla - Medvetenhet om den egna personlighetens värde

Spelare - Åsytar lajvare som befinner sig på ett lajv och spelar en roll i en fiktiv berättelse. Kan också kallas "deltagare"

Vampyr-lajv – Ett lajv som främst handlar om vampyrer och deras livsmiljö. Dessa innehåller vanligtvis fler regler än andra lajv och utspelar sig ofta i nutid. Lajven kan variera men baseras vanligen på rollspelföretaget White Wolfs spel "Vampire: The Masquerade"

Vikingablot – Ett tillfälle där vikingar offrade till gudarna för att de skulle ge vikingarna skydd och få sina önskningar uppfyllda

Intervju-guide

1. Vad heter du?
2. Hur gammal är du?
3. Vad har du för utbildning?
4. Vad arbetar du med?
5. Hur länge har du lajvat?
6. Vilka typer av lajv har du deltagit på?
7. Vilka faktorer ledde till att du fortsatte lajva?
8. Hur tror du att du har utvecklats genom lajvandet?
9. Vilka erfarenheter och lärdomar har du fått genom att lajva?
10. Har du sett andra utvecklas personligt genom lajvande? Kan du ge exempel?
11. Ger lajv personer unika utvecklingsmöjligheter eller tror du att samma utveckling kan ske även i andra sociala sammanhang?
12. Hur, tror du, att lajv kan främja personlig utveckling?

Intervju #1, Anna Westerling, tog 33 minuter. Intervjun utfördes ansikte mot ansikte på ett café.

Intervju #2, Martin Olsson, tog 20 minuter. Intervjun utfördes via telefon.

Intervju #3, Ola Zetterberg, tog 24 minuter. Intervjun utfördes på hans arbetsplats.

Källhänvisning

Litteratur:

- Cullberg, Johan [2006] *Kris och utveckling*; 5:e utgåvan; Stockholm; Natur & Kultur
Holmdahl, Erik; Knutsson, Nina & Rother-Schirren, Amelie [2012] *Riddarna runt det runda bordet – En bok om att hitta hem*; Ortygia förlag
Hwang, Philip & Nilsson, Björn [2011] *Utvecklingspsykologi*; 3:e utgåvan; Stockholm; Natur & Kultur
Knuttdotter Olofsson, Birgitta [2003] *I lekens värld*; Andra upplagan; Stockholm; Liber AB
Käll, Hans [1998] *Levande rollspel*; Stockholm; Natur & Kultur

Internet-källor:

- Gleisner, Ann-Sophie [2015] *Lajv*; Nationalencyklopedin;
www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/lajv (Hämtad: 2015-09-30)
Lundberg, Ingvar [2015] *Personlighetsutveckling*; Nationalencyklopedin;
www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/personlighetsutveckling (Hämtad: 2015-09-30)
Sverok [2015] *Lajv*; Sverok; www.sverok.se/spel/lajv/ (Hämtad: 2015-09-30)

Radioprogram:

- Barnministeriet dokumentär - Lajv mellan verklighet och fantasi* [2015] UR Play; 25 augusti, www.ur.se/Produkter/190309-Barnministeriet-dokumentar-Lajv-mellan-verklighet-och-fantasi
Lärarrummet - Miriam Lundqvist, dramapedagog [2013] UR Play; 28 november;
www.ur.se/Produkter/176835-Lararrummet-Miriam-Lundqvist-dramapedagog

Uppsatser:

- Bell Long, Constance [2012] *Verklighetsutflykten*; kand.; Mälardalens högskola
Englund, Tindra [2013] *Lajv, ett möjligt verktyg för konflikttransformation?*; kand.; Malmö högskola
Lundell, Erik [2014] *Förkroppsligad fiktion och fiktionaliserade kroppar*; diss.; Stockholms universitet